

Резюме

У статті аналізуються особливості нотаріального процесуального правовідношення.
Ключові слова: нотаріальне процесуальне правовідношення, нотаріальний процес.

Резюме

В статье анализируются особенности нотариального процессуального правоотношения.
Ключевые слова: нотариальное процессуальное правоотношение, нотариальный процесс.

Summary

In article is analyzed some peculiarities of procedural legal relationship of notary action.
Key words: the peculiarity of procedural legal relationship, notary.

Отримано 11.05.2010

О. В. ДЕМ'ЯНОВА

Олена Вікторівна Дем'янова, кандидат юридичних наук, викладач Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИМОГ ДО РІШЕНЬ СУДУ В СВІТЛІ ПІДСТАВ ДЛЯ ЇХ ЗМІНИ АБО СКАСУВАННЯ ВИЩЕСТОЯЩИМИ ІНСТАНЦІЯМИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Наслідком здійснення правосуддя в будь-якій цивільній справі є постановлення судових актів. У судових актах втілюється зміст правосуддя, робиться висновок про права та обов'язки осіб, що беруть участь у справі. Значення судових актів важко переоцінити. Але виконання судовими актами свого призначення є можливим тільки в тому випадку, коли вони втілюють в собі правосуддя. Тобто, щоб бути правосудним, судовий акт має відповідати певним вимогам.

Питання вимог, яким мають відповідати судові акти, досліджується в науці цивільного процесуального права, зокрема, у працях таких авторів, як Є. В. Васильовський, В. М. Жуйков, Я. П. Зейкан, Г. П. Тимченко, С. Я. Фурса, О. М. Шиманович, М. Й. Штефан. Однак, якість судових рішень є категорією складною та багатогранною, тому підлягає розгляду з різних позицій. Предметом цієї статті є встановлення вимог до рішень суду шляхом аналізу підстав для їх скасування або зміни вищестоящими інстанціями.

Окреслений напрямок дослідження визначається, перш за все, практичною його спрямованістю. Адже вимоги, за невиконання яких немає певних негативних наслідків, є декларативними і фактично нікчемними. Дотримання їх залежить тільки від бажання судді. Навпаки, ті риси судових актів, які є визначальними при вирішенні питання про їх скасування або зміну набувають першочергового значення в судовій практиці. Тому дослідження підстав для скасування або зміни рішень суду дозволить виявити ті їх ознаки, котрі на даний час відіграють роль індикатора правосудності, співставити їх із закріпленими в законі та запропонованими в літературі.

Згідно ст. 213 ЦПК України рішення має бути законним та обґрунтованим. Відповідно і скасуванню чи зміні підлягають рішення незаконні та необґрунтовані.

Звернемось до проявів необґрунтованості судових рішень.

У відповідності до ст. 309 ЦПК України необґрунтованість судового рішення проявляється через:

- 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд вважав встановленими;
- 3) невідповідність висновків суду обставинам справи.

Перша із наведених підстав є найбільш суперечливою та викликає дискусії в процесуальній науці¹, що зумовлено неоднозначністю регулювання процесу дослідження обставин справи на змагальних засадах. Правова сутність принципу, яким є вимога змагальності, проявляється у виконанні ролі основної ідеї, вихідного начала, типової риси, сутнісної властивості² відповідної галузі права. Отже, такі категорії як вимоги, що ставляться до судових актів, та підстави для їх скасування або зміни мають узгоджуватись із положеннями принципу змагальності.

Згідно з дією принципу змагальності кожна із сторін має доводити підстави своїх вимог та заперечень. Встановлення фактичних обставин справи перебуває в повній владі сторін і не залежить від суду. Сторони

розпоряджаються доказовим матеріалом, надаючи його суду чи відмовляючись від цього. Тому повнота встановлення обставин справи переважною мірою залежить від сторін. Згідно діючих процесуальних норм суддя позбавлений будь-яких активних повноважень в сфері забезпечення судового розгляду доказами.

Отже, суд позбавлений права ініціювати дослідження тих обставин справи, на які не посилаються сторони. Тому, діючи згідно з принципом змагальності, суд має обґрунтувати винесене рішення виключно тими фактами, які він встановив на підставі доказів, наданих сторонами. Відповідно сформульована і вимога обґрунтованості в ст. 213 ЦПК України як заснована тільки на тих обставинах, на які вказали сторони: обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог та заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Однак, в подальшому послідовність правового регулювання зникає, адже підставою для скасування або зміни рішення, згідно з п. 1 ч. 1 ст. 309 ЦПК України є неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи. У викладеній нормі відсутній будь-який зв'язок із процесуальною ініціативою сторін. Дія зазначеної підстави для скасування рішення не залежить від того, чи вказували сторони на неповноту дослідження обставин справи, чи посилалися вони на недосліджені обставини як на підставу своїх вимог та заперечень. Таке розуміння необґрунтованості рішення повністю нівелює дію принципу змагальності та знищує значення процесуальної активності сторін.

Касаційна інстанція взагалі не надає обґрунтованості будь-якого значення, оскільки дотримання цієї вимоги не перевіряється. Якщо керуватися логікою, то властивості законності та обґрунтованості мають бути притаманні рішенню суду, і всі дозволені законодавством способи перевірки якості судових рішень повинні усувати виявлені відступи від вказаних критеріїв. Але для реагування касаційної інстанції на необґрунтованість рішення (в будь-якому розумінні) в ЦПК України не передбачено підстав. Суворо слідуючи букві закону, при виявленні явно необґрунтованого рішення, суд касаційної інстанції має залишити цей недолік поза своєю увагою. Подібна позиція продиктована бажанням встановлення правової визначеності та припинення судових спорів, визначенням касаційного перегляду як формального, спрямованого на перевірку правового боку рішень та забезпечення єдності судової практики³. Твердження про необхідність скорочення судових інстанцій та можливостей для волокити є абсолютно правильним. Але в реалізації цього положення інколи допускаються деякі перебільшення. Позбавлення касаційної інстанції права скасувати явно необґрунтоване рішення не приносить користі, оскільки призводить до маскуванню необґрунтованості причинами порушення процесуального законодавства, що тягне повернення справи на новий судовий розгляд. Навряд чи така ситуація є нормальною та сприяє стабільності судових рішень. Науковці та практики вказують на звернення суду касаційної інстанції до фактичного боку справи в окремих випадках⁴. В літературі висловлювались пропозиції щодо необхідності наділення вищих судових інстанцій правом перевірити відповідність висновків суду першої чи апеляційної інстанції встановленим цими інстанціями доказам⁵. Певну слушність подібних пропозицій слід відмітити також з огляду на цілісність процесу забезпечення обґрунтованості судового рішення усіма судовими інстанціями.

Зважаючи на викладене, слід визнати відсутність єдиної концепції обґрунтованості рішення суду та суперечливу реалізацію вказаної категорії в чинному законодавстві. На стадії розгляду справи та винесення рішення суд першої інстанції керується розумінням обґрунтованості, обмеженим ініціативою сторін; на стадії перевірки рішення апеляційною інстанцією критерієм є повне розуміння обґрунтованості, без будь-яких обмежень; в касаційній інстанції обґрунтованість рішення не має ніякого значення.

Цей недолік є дуже суттєвим, оскільки він стосується основних понять цивільного судочинства, якими є принципи та судові акти; сприяє розбалансованості судової системи; викликає правову невизначеність для судді та інших учасників процесу; зумовлює зростання строків розгляду справ та кількості скасованих рішень. У законодавстві має бути закладене єдине розуміння обґрунтованості для всіх судових інстанцій, що вимагає істотної переробки процесуальних норм. Основою нормативного регулювання у визначеному аспекті має стати цільна концепція реалізації принципу змагальності, що проявляється у встановленні міри ініціативи сторін та суду, вимог до постановлених актів, обсягу перевірки послідовними інстанціями та їх повноваженнями. На нашу думку, підстава для скасування або зміни рішення, викладена в п. 1 ч. 1 ст. 309 ЦПК України має бути відповідним чином скорегована та викладена в наступній редакції: «відмова суду у з'ясуванні обставин, що мають значення для справи». Також слід розширити повноваження суду касаційної інстанції, надавши йому право скасування рішення в разі виявлення його явної необґрунтованості.

Своєрідністю визначається і вимоги до законності судових актів.

У відповідності до ч. 2 ст. 213 законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом. Однак, дослідження підстав скасування та зміни рішень вказує на те, що порушення не всіх вимог закону робить рішення незаконним і таким, що підлягає скасуванню. Згідно чинного законодавства незаконним вважається рішення суду при встановленні: порушення або неправильного застосування норм матеріального або процесуального права а також ряду істотних порушень процесуальних норм. Підстави для скасування рішення судом касаційної інстанції сформульовані аналогічно до апеляційних підстав.

Щодо матеріального боку законності, то слід відмітити наявність ряду неточностей у формулюванні правових норм. Так, у науковій літературі обґрунтовані твердження про те, що недоречним є використання критерію порушення норм матеріального права в зв'язку з тим, що поняття неправильного застосування

включає в себе порушення⁶. Також висунута думка щодо доповнення форм неправильного застосування матеріальних норм неправильним їх тлумаченням⁷. Наведені пропозиції заслуговують на увагу і доповнення ними законодавства сприятиме удосконаленню нормативної техніки та судової практики.

*Своєрідністю відзначається процесуальна незаконність рішення. Після внесення змін до ЦПК України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. п. 4 ч. 1 ст. 309 ЦПК України вказує на наступні випадки істотного порушення процесуальних норм: розгляд і вирішення справи неповноважним судом; участь в ухваленні рішення судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, що викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою; ухвалення чи підписання постанови не тим суддею, який розглядав справу. *Всі інші порушення процесуальних норм, якщо слідувати логіці розуміння їх змісту та значення можуть бути підставою для скасування або зміни рішення, якщо це порушення призвело до неправильного вирішення справи. Тобто, цілком допустимим вважається ухвалення рішення суду із порушеннями процесуальних норм за умови правильності вирішення справи.**

При тлумаченні значення процесуальних порушень виникає питання щодо змісту ознаки «правильності» вирішення справи. Незважаючи на те, що цей критерій є мірою чинності рішення, сутність його невідома. Встановлюючи в ст. 213 ЦПК України вимоги до судового рішення, законодавець не вказує на його «правильність». Суб'єктивний характер досліджуваної ознаки взагалі унеможливорює формування будь-яких пояснень її змісту. Більше того, невідоме співвідношення категорій «правильності» та законності і обґрунтованості. Зі змісту ч. 3 ст. 309 слідує, що рішення може бути процесуально незаконним, але правильним. Оскільки відповідні посилання на правильність рішення відсутні в нормах, що регулюють підстави скасування рішення в зв'язку з його необґрунтованістю, правомірним буде висновок про можливість існування обґрунтованого, але неправильного рішення. Припущення, що під поняттям «правильності» розуміється відповідність рішення матеріальному праву, знову ж такі є невірним, оскільки матеріальна незаконність закріплена у ст. 309 ЦПК України в якості самостійної підстави для скасування рішення і не потребує підкріплення будь-якими процесуальними порушеннями.

У науці висловлена критика з приводу використання в законодавстві ознаки правильності рішення. Так, Я. П. Зейкан стверджує, що терміни «правильний» і «неправильний» надто розмиті і не зовсім прозорі, щоб бути чіткими критеріями для оцінки рішення. Ці терміни мають узагальнюючий характер з точки зору позитивного права, але їм бракує точності і однозначності⁸. Поняття правильності рішення є оціночною категорією в цивільному процесуальному праві⁹. В науці підкреслюється, що тлумачення оціночних категорій залежить від життєвих умов, обстановки, що склалася. При використанні оціночних термінів законодавець свідомо надає певну свободу в тлумаченні та застосуванні, можливість наповнення конкретним змістом в залежності від конкретно-історичних умов і навіть конкретної ситуації застосування¹⁰.

Довільність тлумачення, не заснована на скільки-небудь визначених позиціях, по відношенню до оцінки рішень суду, є неприпустимою. По суті, кінцевою мірою процесуальної законності рішення стає його «правильність», зміст якої буде встановлюватись кожною колегією суду апеляційної інстанції довільно та самостійно, оскільки в законі відсутні пояснення з цього приводу. Зміст властивості «правильності» поставлений у пряму суперечність із вимогами законності та обґрунтованості, що дискредитує останні, спонукає шукати джерело «правильності» поза нормативними вимогами. Це створює правову невизначеність, відкриває шлях до сваволі судів, сприяє довільному скасуванню рішень.

Отже, використання ознаки «правильності» рішення як критерію для його скасування внаслідок порушення процесуальних норм є неприйнятним. Разом із тим, існує об'єктивна необхідність розмежування процесуальних порушень, які зумовлюють скасування рішення із тими, які такого наслідку не тягнуть. Важливість такого поділу була визнана ще в Статуті цивільного судочинства 1864 року, за яким основним принципом перегляду судових рішень було зобов'язання апеляції винести своє рішення по суті справи та заборона повернення справи на новий розгляд.

У сучасній процесуальній науці за ступенем значимості порушення процесуальних норм поділяється на три групи:

- 1) формальне порушення, яке не є приводом для скасування рішення;
- 2) істотне порушення, яке призвело до неправильного вирішення справи;
- 3) порушення, що складає безумовний привід для скасування рішення¹¹.

Група безумовних підстав для скасування рішень виділяється на підставі порушення ними основних правил процесу. Вітчизняне законодавство передбачає три таких порушення. До внесення змін в ЦПК таких порушень було шість, і в науці постійно вказувалось про недостатність перерахованих підстав та існування інших, не менш важливих правил судочинства, нехтування якими унеможливорює чинність рішення. Зокрема, в літературі йдеться про порушення таємниці нарадчої кімнати¹², норм щодо мови судочинства¹³ і т.д. В аналогічній ситуації ЦПК Російської Федерації встановлює вісім підстав для безумовного скасування рішень. На нашу думку, найбільш обґрунтованою є позиція, сформульована укладачами Статуту цивільного судочинства 1864 року, які обстоювали недоцільність встановлення вичерпного переліку з наступних мотивів. «Такий виключний перелік може в силу неповноти своєї зупинити розвиток ідеї правди чи поставити її в такі вузькі рамки, з яких життя народне зможе вирватися тільки з самим наполегливим насиллям; ні наука, ні життя не дали ще таких елементів, які б враховували всі форми судочинства, що забезпечують справедливість з належною певністю¹⁴». Актуальність викладених положень не втрачена і на теперішній час і за-

слуговує на увагу з боку вітчизняного законодавця. Але, на жаль, замість розширення обов'язкових підстав для скасування рішень, законодавець їх зменшив до мінімуму, тим самим послабивши вимоги до законності ухвалення судового рішення. На наш погляд, слід встановити поділ порушень процесуального права на істотні – ті, що тягнуть скасування рішення суду і формальні – ті, що не впливають на чинність рішення. При цьому перелік істотних порушень процесуальних норм має бути відкритим.

Інші порушення процесуальних норм мають визнаватися формальними. Однак залишення чинним рішення не має зумовлювати залишення без уваги неправильної практики. Як свого часу відмічалось, подібні порушення мають доводитись до відома судді із вказівкою на неприпустимість допущення в подальшому¹⁵. Подібна практика сприятиме зміцненню якості правосуддя.

Недавні зміни до законодавства закріпили відмову від права апеляційної інстанції направити справу на новий розгляд внаслідок скасування рішення. У науковій літературі повноваження скасування рішення з направленням на новий судовий розгляд тривалий час піддається критиці, як таке, що затягує вирішення спору¹⁶. Однак настільки категоричну відмову законодавця слід визнати передчасною, оскільки порушення основних правил судочинства, допущені судом першої інстанції, не можуть бути усунуті в інший спосіб. Ні теорія процесуального права, ні судова практика не виробила альтернативи, котра б забезпечувала дотримання прав та інтересів осіб, що беруть участь у справі, із уникненням повторного судового розгляду. Заслугує на увагу той факт, що за Статутом цивільного судочинства 1864 року при відсутності законодавчої регламентації скасування рішення із поверненням справи на новий розгляд, судова практика довела правомірність та необхідність вказаного повноваження перевіркою інстанції¹⁷. Отже, скасування рішення із направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції є необхідним повноваженням апеляційного суду і має застосовуватись у всіх без виключення випадках допущення істотного порушення основних засад судочинства.

Наслідки скасування рішення внаслідок виявлення процесуальних порушень мають бути впорядковані. На даний час, незалежно від виду порушення апеляційна інстанція має постановити власне остаточне рішення. Згідно раніше діючого законодавства ряд порушень вели до скасування рішення із направленням справи на новий розгляд; інші порушення були підставою для ухвалення нового рішення або зміни рішення. На нашу думку, законодавець не зовсім вірно обрав шлях реформування наслідків скасування рішення. Обґрунтування постановлення нового рішення або зміни рішення наявністю процесуального порушення недоречно в зв'язку з тим, що тим самим порушення не ліквідується.

Отже, розуміння законності рішень суду в частині дотримання процесуальних норм відзначається непослідовністю та некоректністю критеріїв встановлення. На нашу думку, слід відмовитись від ознаки «правильності вирішення справи» в якості критерію розмежування порушень, що впливають на чинність рішень суду і незначних порушень. Поділ процесуальних недоліків доцільно проводити на підставі істотності допущеного порушення, перелік яких має бути відкритим, а наслідком їх виявлення – скасування рішення з направленням справи на новий розгляд в суд першої інстанції.

Таким чином, аналіз підстав для скасування чи зміни рішень суду вищестоящими інстанціями призводить до висновку про їх невідповідність вимогам, встановленим для судових рішень. Це проявляється не тільки в некоректних формулюваннях та неоднозначному змістовному наповненні, але й у використанні різних за обсягом та значенням понять. Наявність значної кількості розбіжностей у нормативному регулюванні негативно позначається на судовій практиці, яка формується під впливом невпевненості суду першої інстанції в майбутній оцінці його рішень, довільності розсуду апеляційної інстанції та відстороненості касаційної інстанції. Виходом має бути побудова правового регулювання досліджуваних питань на єдиних засадах, що узгоджувались би із загальними принципами судочинства, будувались на спільній термінології, враховували функціональне призначення судових інстанцій.

¹ Фурса С. Я., Щербак С. В., Євтушенко О. І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2006. – 448 с. – С. 31; Фурса С. Я., Цюра Т. В. Докази і доказування в цивільному процесі: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2005. – 256 с. – С. 188-193.

² Гражданский процесс: Учебник / Под ред. В. В. Яркова. 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 720 с. – С. 28; Общая теория государства и права: Академический курс : В 2 т. – Т. 2. Теория права / Под ред. проф. М. Н. Марченко. – М.: Зерцало, 1998. – 475 с. – С. 236; Тимченко Г. П. Принципи цивільної юрисдикції: Теорія, історія, перспективи розвитку: монографія – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 412 с. – С. 33-35.

³ Борисова Е. А. Об унификации процессуальных норм, регулирующих производство по пересмотру судебных постановлений / Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве / Под ред. М. К. Треушников. – М.: Городец, 2004. – С. 102; Васильковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Васильковский Е. В.; [под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова]. – М.: Зерцало, 2003. – 566 с. – С. 34-35; Жуйков В. М. Проблемы гражданского процессуального права / Жуйков В. М. – М.: Городец, 2001. – 288 с. – С. 34.

⁴ Васильковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Васильковский Е. В.; [под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова]. – М.: Зерцало, 2003. – 566 с. – С. 288; Сенін Ю. Л. Порушення норм цивільного процесуального права як підстава для скасування судових рішень у касаційному порядку / Ю. Л. Сенін // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 6 (34). – С. 25.

⁵ Біда К. М. Касаційне провадження в господарському судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 195 с. – С. 160.

⁶ Караваява Е. В. Вопросы апелляционного производства в гражданском процессе : дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 2005. – 194 с. – С. 143-144; Ткачев Н. И. Законность и обоснованность судебных постановлений по гражданским делам. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 110 с. – С. 84.

⁷ Шиманович О. М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалах рішень і ухвал суду першої інстанції) : дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 221 с. – С. 64.

⁸ Зейкан Я. П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України / 2-ге вид., доп. – К.: Юридична практика, 2007. – 592 с. – С. 435.

⁹ Нигматов Р. М. Проблема правовых понятий и оценочных категорий в гражданском процессуальном праве: дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 2004. – 181 с. – С. 131.

¹⁰ Черданцев А. Ф. Вопросы толкования советского права: учебн. пособие / А. Ф. Черданцев. – Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1972. – 192 с. – С. 169.

¹¹ Гражданский процесс: Учебник / Под ред. В. В. Яркова. 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – 720 с. – С. 505.

¹² Зейкан Я. П. Вказана праця. – С. 438.

¹³ Шиманович О. М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалах рішень і ухвал суду першої інстанції) : дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2005. – 221 с. – С. 11.

¹⁴ Устав гражданского судопроизводства с законодательными мотивами, разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов. – Составитель И. М. Тютрюмов. / Издание юридического книжного магазина И. И. Зубкова под фирмой «Законоведение». С.-Петербург. 1912. – 1984 с. – С. 1111-1112.

¹⁵ Гордон В. М. Устав гражданского судопроизводства. – СПб.: Издание юридического книжного магазина Н. К. Мартынова, 1914. – 1433 с. – С. 535.

¹⁶ Ємельянова І. Апеляційний і касаційний перегляд судових рішень в цивільному судочинстві: теоретичні та практичні аспекти / І. Ємельянова // Право України. – 2004. – № 2. – С. 16-21.

¹⁷ Гордон В. М. Вказана праця. – С. 584.

Резюме

Стаття присвячена дослідженню взаємного зв'язку між вимогами до судових рішень та підставами для зміни чи скасування судових актів в порядку перегляду вищестоящими інстанціями. Проводиться аналіз змісту таких понять як законність та обґрунтованість рішення суду. Окрема увага приділяється шляхам забезпечення єдності розуміння вимог до рішень суду в усіх судових інстанціях.

Ключові слова: рішення суду, законність, обґрунтованість, підстава, скасування, правильність, змагальність, ініціатива суду, перегляд.

Резюме

Статья посвящена рассмотрению взаимной связи между требованиями к судебным решениям и основаниями для их отмены или изменения вышестоящими инстанциями в порядке пересмотра. Проводится анализ содержания таких понятий как законность и обоснованность решения суда. Отдельное внимание уделяется путям обеспечения единства понимания требований к судебным решениям во всех судебных инстанциях.

Ключевые слова: решение суда, законность, обоснованность, основание, отмена, правильность, состязательность, инициатива суда, пересмотр.

Summary

Article is devoted to mutual communication between the demands of court decisions and reasons for changes or cancellation of legal acts in order of superior court review. A content analysis of concepts such as legality and validity of the court decision. Special attention is paid to ways of ensuring uniformity of understanding the requirements for court decisions in all courts.

Key words: decision of the court, legality, validity, authority, suppression, accuracy, competitiveness, the initiative of court, review.

Отримано 10.08.2010

Н. В. ФЕДОРЧЕНКО

Наталія Володимирівна Федорченко, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Київського університету туризму, економіки і права

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

За останні роки в Україні досить стрімко розвивається готельний бізнес. І це пов'язано як із розвитком туризму в Україні, так і з розвитком підприємницької діяльності, інтенсивної комунікаційної діяльності юри-